

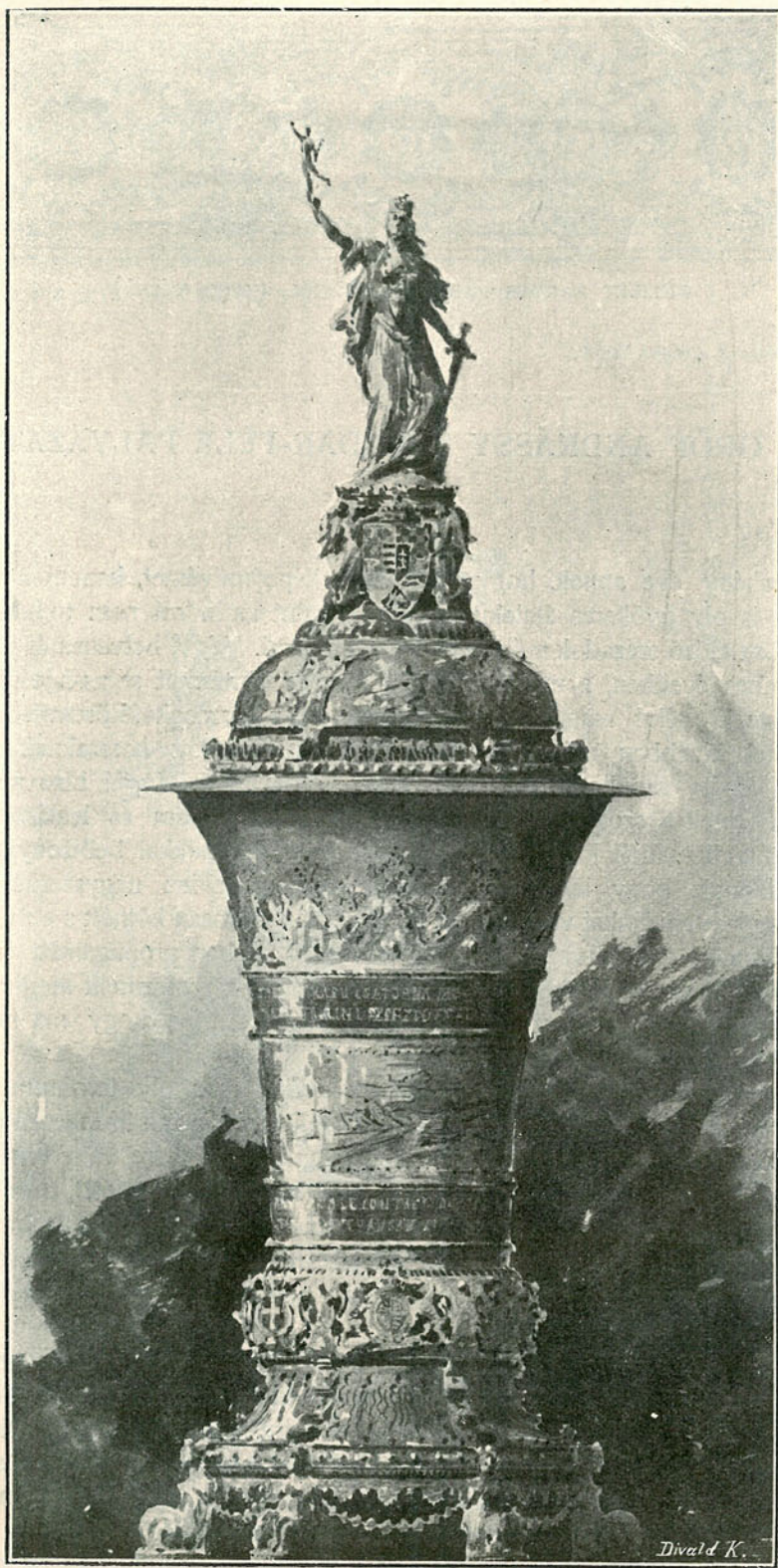
RÉSZLET MAGYAR KARTONNYOMÁSRÓL. (XVIII. század.)

A GRÓF ANDRÁSSY TIVADAR-FÉLE PÁLYÁZAT.

Alig néhány éve annak, hogy nemcsak a képzőművészet, hanem a művészi ipar terén is oly gyökeres átalakulást látunk, mint aminőről nem tudnak példát fölmutatni az előző századok művészetének krónikásai. Még a hetvenes és jórészen a nyolczvanas években, a művészi ipar a régi és közelmúlt stílus-fajok fölelevenítését tűzte ki célul magának s a tervezők és az iparosok főtörekvése az volt, hogy minél hivebben utánozzák valamely meghatározott korszaknak művészi termékeit. Mióta azonban akadtak zseniális, erős egyéniséggel bíró művészek, kik utalva ennek a szolgai utánzási mániának visszásságaira és lealázó voltára, a jelenkor szellemének jogát követelték; merész alkotásaikkal bebizonyították az ámuló világnak, hogy lehet még szépet, jót, fölemelően nagyszerűt alkotni, anélkül, hogy fantáziánkat valami, már meglevőhöz szorosán kötnök s e mély meggyőződésüknek remek tervezeteikkel, élőszóval és írásban propagandát csináltak: azóta az újtóknak kezdetben csekély tábora nőttön-nő s eszméik meghódították a függetlenül gondolkozó művészek nagy tömegét, úgy, hogy ma már alig akadnak komoly ellentállásra.

Ezek a művészek megmutatták, hogy a művészi ipar oly terrén, ahol a legnagyobb művészi tudás és legmarkánsabb művészi egyéniség teljesen érvényesülhet. Alkalmasnak találták az ember intim világának díszítésére, vagy használatnak szánt tárgyakat arra, hogy azokban költői eszmét, humoros ötletet, szimbolumot épp úgy mint szatírákat kifejezzenek. Szóval a művészet ideális magaslatára emelték azokat a tárgyakat, amelyek a bennük kifejezésre jutó eszme s művészi tudás, nemkülönben formájuk szellemes megoldása nélkül, közönséges ipari tárgyak volnának.

Nyilvánvaló, hogy ily célokat akart elérni gróf Andrássy Tivadar, midőn igazi főúri bőkezűséggel két nagy díjat tűzött ki, a l'art appliqué à l'industrie körébe tartozó alkotásokra, illetve azok tervezeteire. Biztatni akarta művészeinket, kik eddig már a képzőművészet terén oly sok babért arattak s dicsőséget szereztek a magyar névnek, hogy tehetségüket oly irányban és oly téren érvényesítsék, amely nálunk eddig jórészt parlagon volt. Andrássy gróf e tényével művészi termelésünk bajának elevenére tapintott. A túlprodukciónak veszélyét akarta kikerülni,

DÍSZERLEG.
Tervezte Nádler Róbert.

FÜRDŐSZOBA MAJOLIKA BURKOLATÁNAK RÉSZLETE.

Tervezte Székely Árpád.

mely máris fenyegeti fiatal képzőművészetünket. Erre pedig a legközelebb fekvő út az, mely a dekoratív-művészetek felé vezet. Ezt az utat művészeink közül eddig még vajmi kevesen taposták s így nem csoda, ha azon jobbára külföldi, és pedig kisebb kaliberű lábnyomokra akadunk.

De nemcsak a művészeknek akart figyelmeztetőül szolgálni a pályázat és annak tárgya, hanem a nagy közönség is meríthetett abból okulást. Az a mi nagy közönségünk, melynek nagy része még mindig csak azt tartja művésznek, aki rámás képeket fest vagy szobrokat farag. Az iparművészetnél pedig éppen nem tudja, hogy hol van határa az iparnak s hol keresse ott a művészetet. De sokan egyáltalában tagadják, hogy a művészetnek valami köze legyen az iparhoz s csodálatos, hogy ennek a fölfogásnak még képzőművészeink körében is akad hívője.

Igy tehát mindazok, akik a hazai művészetnek egészséges alapon való fölvirágzását szívből óhajtják, őszinte örömmel fogadhatták gróf Andrásynak nagy-lelkű és emellett gyakorlati érzékről tanúskodó elhatározását.

Sajnálni való, hogy e legnemesebb szándékból fakadó tényével ezúttal nem érhetette el azt az eredményt, a mit joggal remélhetett. Hogy a pályázat eredménye nem felelt meg a hozzá fűzött várakozásoknak, arra nézve több körülmény folyt be, amit kissé több körütekintéssel ki lehetett volna kerülni.

Egyik főbaj az idő rövidege volt. A pályázatot ugyanis f. évi február hó folyamán írták ki s határideje már lejárt május hó 15-én. Igy tehát alig három hónap állott a művészek rendelkezésére. Ez bizony nem elég idő arra, hogy ez alatt nagyszabású tárgy vagy csak annak kész tervezete elkészülhessen.

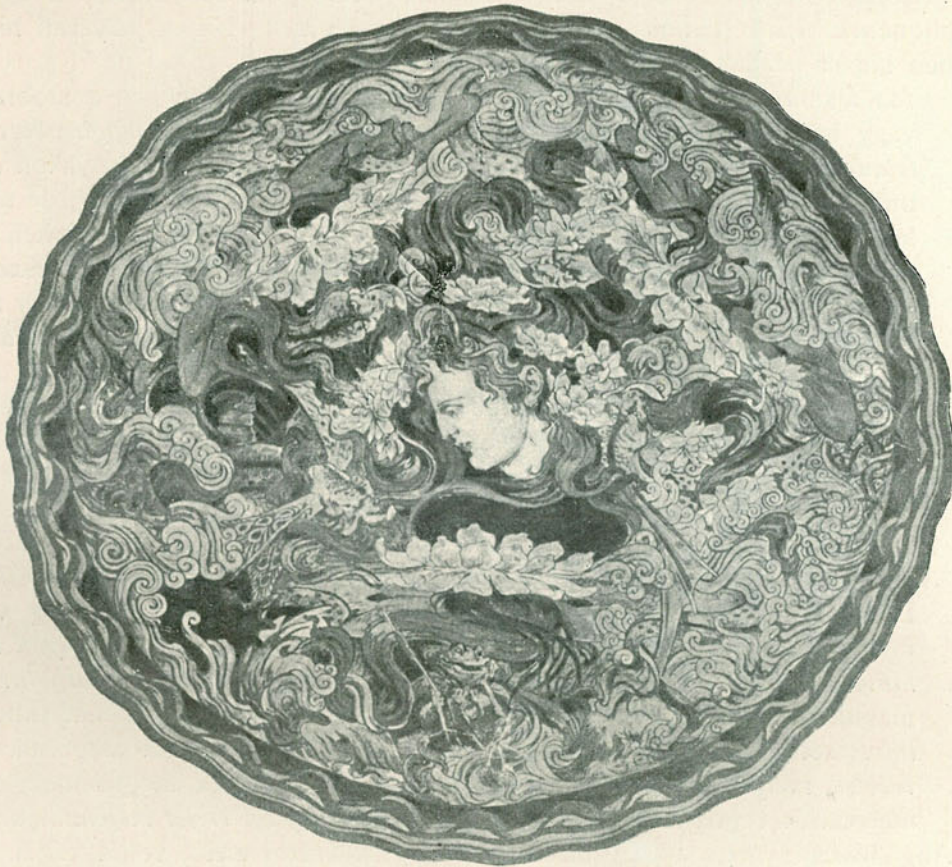
Igy tehát nem csoda, ha egyes művészek kézletben levő régebbi tervezeteikkel is pályáztak, a mi különben nem lett volna a helyén, ily magas díjjal dotált pályázatnál.

Nem helyeselhető az sem, hogy e pályázat felett nem egy, erre a célra külön alakított jury döntött, hanem az a pályabíróság, melyet a tavaszi nemzetközi kiállítás keretében az aranyérmek kiadására vonatkozó javaslatból céljából választottak. Készséggel elismerem, hogy a mostani jurynek művésztagejai kétségtelenül művészeink legkiválóbbjai közé tartoznak. De a dekoratív művészettel alig foglalkozott közöttük egy is. Más feladat, más kvalifikáció kell ahhoz, hogy valaki képek és szobrok felett ítéljen s egészen más szempont alá tartozik a l'art appliqué. Ezért nagyon is indokolva volna, ha az Andrassy-féle pályázat felett külön erre a célra alakított jury döntene, a mint az a többi pályadíjknál is megvan, vagy legalább is, hogy az előbb említett juryt oly férfiakkal kiegészítették volna, kiknek ítéletét a dekoratív művészet terén illetékesnek elismerjük.

A pályázat sikertelenségének fő oka azonban magának a pályázati hirdetés homályos voltában keresendő. A pályázat tárgyára illetve föladatára vonatkozó 2. pont ugyanis így szól:

„2. A pályázatban, a rendes használati vagy dísz tárgyakra, továbbá egyházi vonatkozású tárgyakra alkalmazott művészet (l'art appliqué) körébe vágó olyan önálló alkotások gondosan kidolgozott tervezetei illetve vázlatai, vagy maguk a kész műtárgyak vehetnek részt, amelyekben a művészet szemmel láthatólag uralkodik az ipar fölött, megjegyeztetvén, hogy a használati tárgyakkal a tényleges használhatóságra különös súly fektetendő.“

A *l'art appliqué à l'industrie* csonkított fordítása „alkalmazott művészetre“ s az ipar, illetve művészi ipar fogalmának szándékos mellőzése értelmetlenségre vezetett. Mert eltekintve attól, hogy a „dísz tárgyakra vagy egyházi vonatkozású tárgyakra alkalmazott művészet“ egészen szokatlan új elnevezés, de nem is érthető. Így természetes, hogy a pályázati hirdetés sok félreértésre adott okot. Ezt mutatja az a körülmény, hogy negyven és néhány beérkezett pályaműből csak tizennégyet

MAJOLIKA DÍSZTÁL.

Tervezte Székely Árpád.

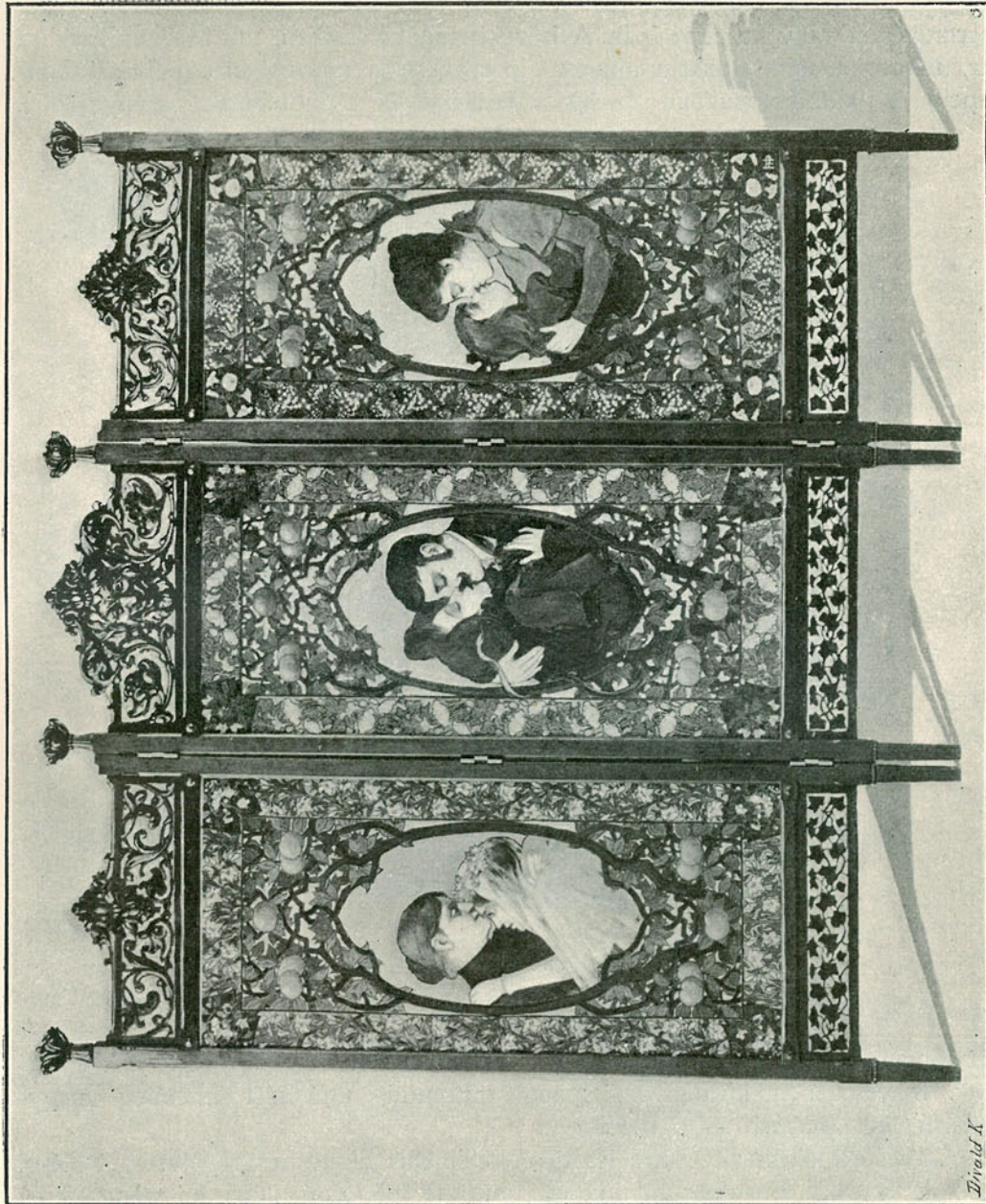
fogadott be az előzetes jury, míg a többit, főleg abból az okból, mert azok nem feleltek meg a pályázat föladatának, visszautasították. Hogy maga a jury felfogása is ingadozott a pályázat tulajdonképeni feladatáról, azt kézzelfoghatóan bizonyítja Nádler Róbert pályaműveivel szemben követett eljárása. Nádler több pályaművet küldött be s ezek között annak a művészileg koncipiált dízszerlegnek a tervezetét, a melynek reprodukcióját itt közöljük. Ezt a pályaművet a jury visszautasította azzal a tarthatatlan megokolással, hogy „azon a művészet nem uralkodik az ipar

fölött". De befogadtak ugyancsak Nádlertől egy tapéta-mustrát és egy hímzett függöny tervrajzát, a melyeken a jury a művészetet valószínűleg már szemmel láthatta.

Hogy a pályázati hirdetésnek 2. pontja nem fejezte ki szabatosan annak feladatát, ezt bizonyítja az, hogy a jury szükségesnek látta ítéletét — a melyben kimondja, hogy a kitűzött díjakat azért nem adta ki, mert a pályázó művek között nem talált abszolút műbecsű, kifogás alá nem eső művet, — bővebben megokolni, minden eddigi szokás ellenére. E megokolás voltaképpen a l'art appliquének újabb definíciójából áll, mely lényegesen eltér a pályázati hirdetésben közölt feladattól. A jury *újabb* értelmezése szerint:

„az alkalmazott művészet (l'art appliqué) alatt tulajdonképpen a szobrászat vagy festészet köréből külön-külön vagy együttesen vett *magasabbrendű feladatoknak* közhasználati-, dísz- vagy vallásos vonatkozású tárgyakon vagy műépítészeti objectumokon való *önálló felfogású és nagyszabású*, de mellett az illető tárgyak rendeltetésével úgy a conceptió mint a kivitel dolgában összhangban álló megoldása, vagyis a *legmagasabbrendű művészetnek* a felsorolt tárgyakra való olyatén művészi *alkalmazása* értendő, hogy azok ez által közönséges ipari tárgyakkól *művészi becsű tárgyakká váljanak*. Az így felfogott l'art appliqué-nak a végső intencziója a *művészet népszerűsítése* vagyis a legmagasabbrendű művészetnek a belevitele mindazokba a közhasználati vagy dísz tárgyakra, melyek az embert a mindennapi élet minden fázisaiban környezik. Az alkalmazott művészet hivatott művelésének legfontosabb eredménye pedig a művészetnek az emberi társadalom minden rétegében az *éltszükségletek közé való besorozása* és a *művészet cultusának*, a virág-kultusz analogiájára való *általánosítása*. Ezekből az általános meghatározásokból kiindulva, a pályabírók véleménye szerint a pályázatban sikerrel vehettek volna részt: 1. *Olyan kész művészi alkotások*, a melyek *teljesen befejezve és véglegesen megoldva* is magukon viselik a *tervező művész jellemző kezenyomait* és a melyekben a művészet *nagyszabásúan* érvényesül. — 2. *Olyan művészi alkotások tervezetei*, melyek a fentebb elősorolt összes igényeknek megfelelnek, de a melyeknek végleges keresztülvitele a *művész anyagi erejét meghaladja*.”

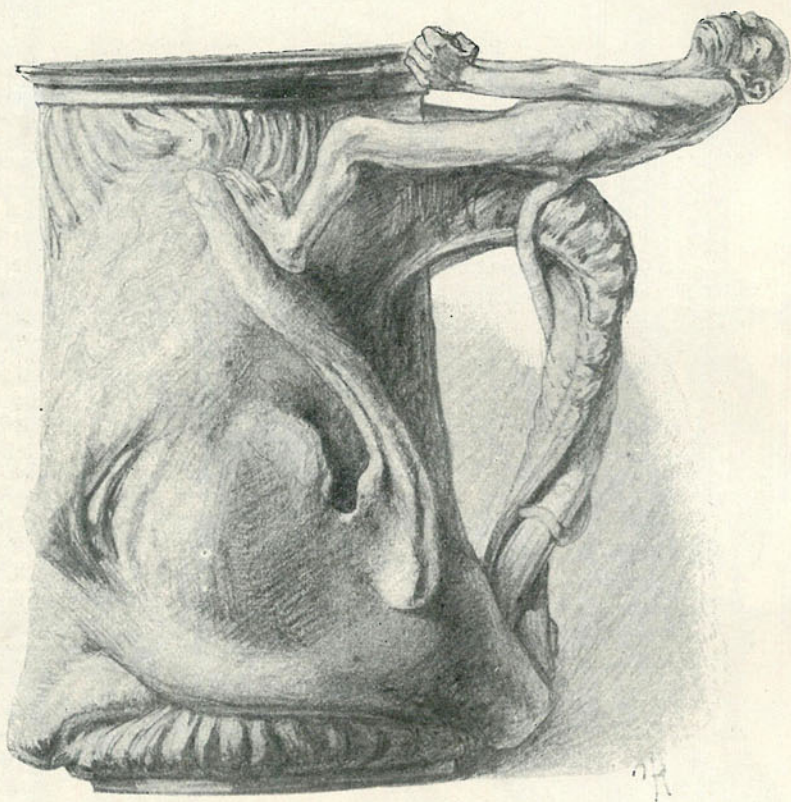
Alig hiszem, hogy a pályabírók e megokolásával elérte volna célját. Sőt úgy tudom, hogy e tekintetben igen illetékes művészek úgy nyilatkoztak, hogy most már csakugyan nem sejtik, hogy mit kíván tulajdonképpen a pályázat. De mit is akar a jury superlativuszaival? Egy új kategóriát felállítani, a mely a képző- és iparművészet között van? „Magasabb rendű feladatoknak nagyszabású „megoldását, a legmagasabbrendű (!) művészetnek alkalmazását oly művészi alkotásokon, a melyekben a művészet nagyszabásúan érvényesül.” Próbáljuk csak ezt lefordítani valamely más európai nyelvre, és kérdezzük meg az illető nemzet legilletékesebb férfait, valjon azonosnak tartják-e ezt a definíciót a l'art appliqué fogalmával? Nem ismerem s nem bírok elképzelni oly tárgyat, a mely ennek a definíciónak szószerint megfelelne, s mely ennél fogva a kitűzött díjra joggal aspirálhatna. A fent közölt újabb értelmezés épenséggel nem fejezi ki azt, a mit mások, s első sorban a francziák a l'art appliqué

FESTETT ELLENZŐ.
Tervezte Horváth Pál.

Diold K.

alatt értenek. Bizonyoságom erre a leghivatottabb tekintélyek e téren: Mayeux és Havard. Előbbi *La Composition décorative** című művében** a *l'art appliqué à l'industrie*vel kapcsolatosan csillag alatt megjegyzi, hogy annak fogalma azonos az *arts industriels* vagy az *industries d'art* fogalmával. Tehát iparművészet vagy művészi ipar. A bővebb magyarázatban, mit Mayeux ezekhez fűz, felsorolja mindazokat a művészi iparágakat, a melyekben a művészi koncepció és kidolgozásukban pedig a festészet és a szobrászat érvényesülhet.

KANCSÓ.

Tervezte Háry Gyula.

Azt ugyanis, a mit mi is eddig művészi iparnak, azaz *l'art appliqué*-nek tartottunk. Mayeux nem kívánja a „legmagasabbrendű“ művészet lehetőleg „nagyszabású“ alkalmazását — ő beéri a

„l'accord nécessaire entre les divers éléments d'une oeuvre, *forme et décor*, de façon à constituer un tout qui soit à la fois agréable en lui-même et en harmonie avec le milieu auquel on l'associe“. Tehát a harmóniát az alaknak

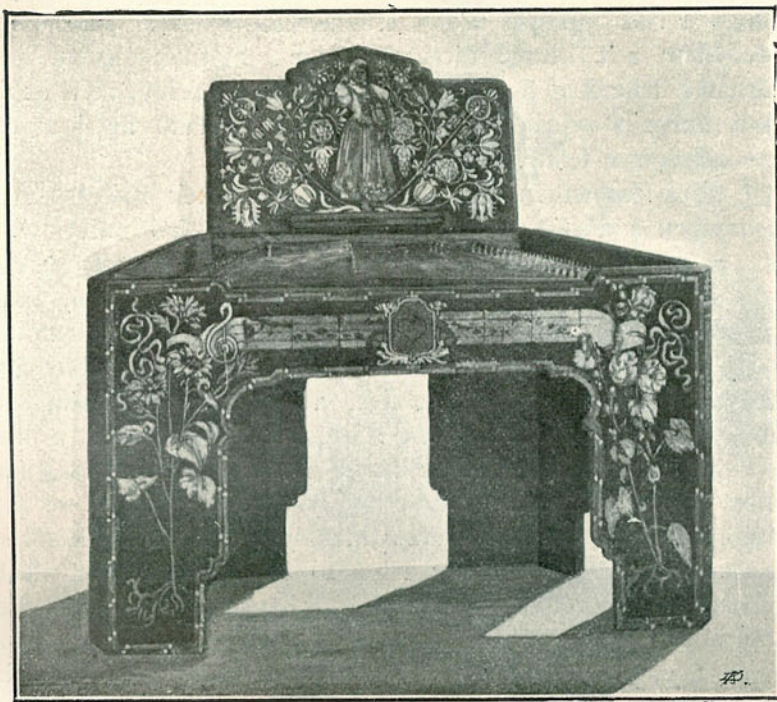
* *La Composition décorative*, texte et dessins par Henri Mayeux, architecte du gouvernement, professeur d'art décoratif dans les écoles de la ville de Paris, A. Quantin.

** Lásd annak 8. oldalát.

és a művészi diszítésnek első sorban a tárgy rendeltetéséhez való összhangzatos alkalmazkodását kívánja.

Havard a *La Décoration** című művében egyáltalán helyteleníti azt, hogy a művészi ipart más kategóriába sorozzák mint a képzőművészetet. Ő nem ismer sem magasabb, sem legmagasabb rendű művészetet. Csak egyszerűen művészetet (*Beaux Arts*), melynek feladata szépet alkotni s a szemlélőt gyönyörködtetni.

Ezt a célt szolgálja az *Art décoratif* is.

FESTETT CIMBALOM.

Tervezte Nagy Lázár.

„D'où vient alors qu'on classe ainsi les ouvrages d'art dans deux catégories séparées? Est-ce à cause de leur différence du mérite? En aucune façon. Au premier abord, on ne sent pas très bien la nécessité de cette répartition et cette division, qui n'est pas d'une évidente clarté, peut paraître assez arbitraire. Tous les arts plastiques, chacun dans leur sphère ont, en effet, pour objectif supérieur la recherche du Beau. Ils ont donc droit, les uns comme les autres, à être qualifiés de *Beaux-Arts*, et l'on ne comprend pas pourquoi cette qualification accordée sans difficulté à la confection

* *La Décoration*, par Henry *Havard*, Inspecteur des Beaux Arts, Membre de Conseil supérieur. Paris, Charles Delagrave. 4. oldal.

d'un fade tableau, est refusé à la conception, à l'exécution d'un vase ou d'une tapisserie."

Tehát fentartás nélkül általában egyrangúsítja a művészi ipart a képzőművészettel, illetve iparművészeti tárgyakkal tervezését ép oly minőségű művészi feladatnak mondja, mint a milyen a képek festése. Ő csak a szépet, az igazán művészi keresi az egyikben ép úgy mint a másikban. Hogy pedig ezt a művész elérhesse, nem szükséges, hogy „magasabb rendű“ feladatokat nagyszabásúan oldjon meg, sem pedig, hogy „a legmagasabb rendű“ művészetnek legfelső fokára törekedjék.

Lehet, hogy a l'art appliqué helyes értelmezésének kissé hosszadalmas kutatásával visszaéltem a t. olvasó türelmével. De fontosnak tartom, hogy a l'art appliqué értelme lehetőleg tisztáztassék. Annyival is inkább, mert az új pályázat még nincsen kiírva s sajnálni való lenne, ha a fennálló fogalomzavar annak sikerét eleve kétségessé tenné.

Mint már előbb említettem, a pályabírók meddőnek nyilvánította a pályázatot, a mennyiben a díjakat nem adta ki, mert a pályázók művei között nem talált olyat, amely a pályázati hirdetés 10. pontjának megfelelő, abszolút művészi becsület birt volna. Meghajlok a jury ítélete előtt, s erősen hiszem, hogy az bensőbb meggyőződésnek s alapos megfontolásnak a folyománya. De ez nem zárja ki, hogy kételyemet fejezzem ki arra nézve, hogy a pályabírók a pályázati feltételeknek betűszerinti alkalmazásával a pályázat eredeti intenciója értelmében járt-e el? Kérdés továbbá, nem-e forogtak föl oly okok, amelyek arra indíthaták volna a juryt, hogy ítélete megejtésénél a méltányosság szempontját is figyelembe vegye. Tekintetbe vette-e a jury a rövid időt, amely a művészek rendelkezésére állott, a pályázati hirdetés homályos voltát, a mit később közvetve maga is beismert, továbbá azt, hogy e lesújtó ítélete nem lehet alkalmas arra, hogy a művészeket jövőre a pályázatra való részvételre serkentse? Pedig nyilvánvaló, hogy ez volt a pályázatnak tulajdonképeni intenciója. Hiszen azzal, hogy ugyanez a pályabírók a sok beérkezett mű közül befogadott tizennyet s kiállította azokat a múcsarnokban, elismerte azok művészi színvonalát és becsületét.

De végre is, most bele kell nyugodnunk a már megejtett ítéletbe, amelyen nem lehet változtatni. Kívánatos azonban, hogy a jövő pályázat egészségesebb alapon elintéztessék. Erre nézve pedig első sorban tisztázni kell magának a pályázatnak tulajdonképeni feladatát. Lehetetlennek tartom, hogy a l'art appliquének a jury által közzétett zavaros s e mellett nyilván téves értelmezése bele kerüljön a pályázati hirdetésbe.

Abban világosan meg kellene mondani, hogy miféle munkákat akar a pályázat, s mire fekteti a főszűrt. Eredeti eszméket kifejezni s azokat szellemesen, művészi tudással alkalmazni a művészi iparban, új alakban s egyéni felfogással, — ez legyen, *ez lehet csak* a főfeladata egy oly pályázatnak, amely a l'art appliqué köréből kíván alkotásokat. Ne akarja a jury főleg a „művészek jellemző kezenyomatát“ látni, ne kívánják a „legmagasabb rendű művészetnek nagyszabású“ érvényesülését: kívánják a harmóniát, a tervezett tárgy rendeltetése, alakja s annak művészi díszítése között. Természetes, hogy ebben azután a legszigorúbb mértéket lehet és kell is alkalmazni. Ne nyerhesse el a pályadíjat olyan terv vagy tárgy, a

Az Athenaeum nyomása.

VIRÁGTARTÓ.

Tervezte Nádler Róbert.

melyen a művész csak ügyességét, „jellemző kezenyomait“ produkálja. Többet, sokkal többet kell annál követelni. Azt, hogy a művész eszményítse azt a tárgyat, a melynek alkotását célba vette. Ne csak a kéznek jusson szerep, ne legyen

ÓRA.

Tervezte Kiss György.

irányadó a tárgynak nagyszabású volta, ne keressen a pályázó csak magasabbrendű témákat: mutassa meg, hogy nincs az a műipari tárgy, a melybe ne lehetne lelket vinni, melyen a legtökéletesebb művészi tudás érvényesítésére ne volna hely.

Kívánja továbbá a pályázat a művésztől, hogy ne járjanak járt utakon. Ne variálják a már meglevőt, hanem saját erejükből merítsenek, egyéniségüket érvényesítsék akkor, a mikor alkotnak. E mellett súlyt kellene helyezni a tárgyak kivihetőségére. Csak így lesz a pályázatnak gyakorlati haszna. Különösen most helyén való ez utóbbi kívánság, a mikor a magyar képzőművészetre és a művészi iparra az a feladat jut, hogy Magyarországnak e téren való fejlettségét minél impozánsabban bemutassa a közeli párisi kiállításon.

Azt hiszem, hogy a pályázat sikerét nagyban előmozdítaná az, ha annak tárgya határozottan ki volna jelölve. A művészek bizonyára szívesen vennék, mert ez által nem volnának többé annak a veszélynek kitéve, hogy a jury visszautasíthassa munkáikat azzal a megokolással, hogy nem tartja a l'art appliqué köréből valóknak. De felette megkönnyítené a jury feladatát is, az igazságos ítélkezést, ha nem kellene oly sokféle tárgyak felett itélnie. Hiszen a mostani pályázaton is, egymástól mennyire különböző tárgyak szerepeltek! Kerti váza és tapéta-mustra, festett ellenző és faragott kancsó, cimbalom és himzett függöny, — ezek között kellett volna a jurynek megállapítani, melyik birt a legtöbb művészi becsesel. Ez oly fonák feladat, a melynek legjobb akarat és elfogulatlanság mellett sem lehet jól megfelelni.

Ennélfogva, miután amúgy is két egyenlő nagyságú díj van és gróf Andrásynak az az intenciója, hogy a szobrászokat épp úgy, mint a festőművészeket a pályázatban való részvételre serkentse, felvetem a kérdést: nem-e volna célszerűbb, ha az egyik díj egy oly határozottan megjelölt tárgyra (pl. kandeláber, váza, óra, stb.) volna kifizetve, a mely a dekoratív szobrászat illetve a kisplasztika körébe tartozik, — a másik díj pedig, a dekoratív festészetnek egyik témájára (pl. legyező, supraporta, tapéta, fríz, ellenző, stb.)?

*

Ezek után csak röviden felsorolni óhajtom azoknak a művészeknek a névsorát, a kik a pályázatban részt vettek. Legtöbb műve volt *Székely* Árpádnak, a ki négy vízfestésű tervvel pályázott. Ezek között kettőt: egy fürdőszoba majolika burkolatának részletét s egy fantasztikus dísztalat e füzetünkben közöljük. *Nádlér* Róbertnek az itt közölt és vázlatosan mintázott virágtartón kívül — a mint már említettük — egy hálószoba tapétának a mustrájával, továbbá a sz.-főváros által megrendelt himzett függönynek tervrajzával pályázott. *Háry* Gyula faragványokkal gazdagon díszített szekrénynek olajfestésű vázlatát és ceruza rajzát, továbbá egy plasztikusan díszített kancsónak és pohárnak a rajzát küldte be. *Kiss* György humoros csoportot mintázott, a melynek alzatát képező gömbe órát alkalmazott. *Ebner* Lajostól árkáiai jelenetet ábrázoló dekoratív festményt, *Horti* Pál festett ellenzőt küldött be, díszítésének témájául a csókot választotta. *Rausch* Béla amorettekkel gazdagon díszített olasz barokkos vázának mintázatával, *Kacziány* Ödön egy chaise-longue-nak, rajzolt és gipszbe öntött mintájával pályázott, *Nagy* Lázártól festett s részben magyaros motívumokkal díszített cimbalmot s végre *Lukácsy* Lajostól rokokó szentelt víztartót láttunk a pályázaton.

Azokból a szemelvényekből, a melyeket e füzetben közlünk, olvasóink tájékozást szerezhetnek a pályázatban résztvett munkák felől. Bizonyos, hogy ugyan-

ezeztől a művészekről, a mostaniaknál tökéletesb alkotások is várhatók. De hiszszük, hogy a jelen pályázatnak eredménytelensége nem okoz tartós keserűséget s nem fogja lelohasztani sem Andrássy Tivadar grófnak, sem a résztvett művészek kedvét és abbeli reményét, hogy a legközelebbi alkalom sikerre fog

KERTI VÁZA.
Tervezte Rausch Béla.

vezetni. De ez csak úgy lesz elérhető, ha meglesz úgy a művészekben, mint a pályázatra befolyással bíró egyéb tényezőkben a jó akarat, a kölcsönös méltányosság, és a nemes gróf életrevaló eszméjeért való igaz lelkesedés. A multra nézve elmondhatják mindkét részről a „mea culpa“-t.

Györgyi Kálmán.